

POLOG U POKRETU*

► Piše: **Božo Dubljević**

Rat me zatekao u Pologu, u krugu porodice. Iako sam bio veoma mlad, prisjećao sam se riječi našega tetka Veljka Mičevića, koji nam je prilikom posjeta našoj porodici pričao o oktobarskoj revoluciji u kojoj je učestvovao. Sigurno su njegova kazivanja o revoluciji ruskog naroda umnogome uticala na opredjeljenja starijih, ali i nas mlađih, nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije.

I moj stariji brat Rade, koji je kasnije uhapšen i odveden na prisilni rad, imao je drugove koji su se opredijelili za borbu protiv neprijatelja tako da je i to, u krugu porodice, umnogome bilo presudno da se i sam nadem među naprednim omladincima. U naše selo dolazili su Branko Brano Borozan i Nedo Borozan, koji su svojim radom i djelovanjem uticali, posebno na mlađe, da se aktivno uključimo u narodnooslobodilački pokret. Razumljivo je da mi mlađi nismo ni mogli znati sve aktiviste i njihove zadatke, ali smo gotovo svi bili angažovani na nekim poslovima. Kada su se u našoj kući okupili domaćini, odmah po dolasku italijanskih vojnika, mi mlađi nismo čuli o čemu su se dogovarali, ali smo i mi bili u uvjerenju da će, ako neprijatelj pođe na nas, doći do oružanog otpora.

Napredni domaćini, koji su bili za to da se ljudi spasavaju, okupljali su se u Pologu i dogovarali kako da se pomogne stanovništvu, posebno Srbima. Iz tog vremena, sjećam se, Mujo Maksumić Hodžić, fra Zlatko Sivrić, zatim rudari Ivan Novak i Ili-

ja Mustapić, uz njih i Mirko Zovko Ilkić, organizovano su radili na zaštiti srpskog stanovništva. Kad su ustaše zaprijetile Srbima, organizovana je seoska straža u Međinama da bi se, u slučaju dolaska ustaša, mogli blagovremeno obavijestiti domaćini da bježe. Posebnu ulogu u svemu tome imao je fra Zlatko Sivrić. On je sa Novakom, Mustapićem i još nekim Hrvatima krenuo na Široki Brijeg kada su se Srbi iz našeg sela našli u zatvoru i nisu popustili u zahtjevu sve dok nisu pušteni kućama.

Takva aktivnost, iznad svega uzajamno poštovanje i bratstvo koje je vladalo među nama, omogućavala je da se u Pologu organizuje aktivnost narodnooslobodilačkog pokreta. Omladina je bila angažovana na prikupljanju oružja i municije, agitovanju među Muslimanima i Hrvatima da ne odlaze u vojsku, pletenju džemperu, čarapa i drugih odjevnih predmeta, te na kurirskim zadacima.

Kada su se u Polog doselile neke porodice iz Mostara, Kolukčije, Džinovići, Čerkići, Dvisci i druge, stvorili su se uslovi da se formira organizacija USAOJ-a. Prije toga su najaktivniji omladinci Gojko, Milan i Risto Kandić i moj brat Rade uhapšeni i odvedeni na prisilni rad, tako da je dolazak mlađića i djevojaka iz Mostara značilo mobilisanje svih nas koji smo ostali u selu. Omladina je organizovala brojne akcije. Posebnu aktivnost smo ispoljili na prikupljanju razne pomoći. Izuzetno smo bili angažovani na prikupljanju hrane za pomoć porodicama u Mostaru i

odjevnih predmeta za pomoć borcima. Na tim poslovima svi smo predano radili. Iz moje porodice dostavljali smo pomoć bolesnom partizanu Anti Zeleniki, koji se nakon bitke na Sutjesci našao u krugu svoje porodice. Ležao je teško bolestan od tuberkuloze. Moja sestra Marija sakupljala je mlado maslo, mlijeko i jaja i nosila kod Zelenike. Prisustvovala je i kada je Zelenika umirao u svojoj kući krajem juna 1943. godine.¹

Omladina Pologa angažovala se i na spasavanju dviju grupa boraca iz dalmatinskih partizanskih brigada, koji su se nakon proboja sa Sutjeske namjeravali prebaciti prema Biokovu. Nekoliko dana su boravili u selu, dok se organizovalo prebacivanje i sigurne veze, pa su nastavili put u svoj kraj. To je bilo teško organizovati jer su okupatorski vojnici i ustaše tragale za borcima i ubijali ih, kakav je jedan slučaj bio i na Mostarskom blatu.

Djelovao sam u grupi omladinaca, u kojoj su bili: Ahmed Maksumić Brko iz Kozice, Čedo Kandić, Mariko Kandić i Đulsa Salčin. S njima sam bio na stalnoj vezi. Dogovarali smo se o svim akcijama. Znali smo porodice i pojedince kojima se za realizaciju brojnih zadataka možemo obratiti i koje smo smjeli angažovati. Imali smo brojne saradnike. Naša grupa aktivista bila je angažovana i na kurirskim poslovima. Budući da je Mujo Maksumić Hodžić imao pašnjake na Risovcu kod Doljana, donosio je pisma boraca Mostarskog bataljona koji su se javljali svojim

* Sjećanje se nalazi u Odboru za istoriju revolucionarnog radničkog pokreta Mostar, RII-321. Donosimo ga u izvorniku.

¹ Ante Zelenika je umro 30. jula 1943. godine.

Franjevci koje su jugokomunisti ubili u Mostaru i koji još nemaju spomenika te Partizansko groblje u istoimenom gradu

porodicama ili drugovima. Ta pisma, koja su mu iz Bataljona donosili čobani, a on ih nosio u Polog, otpremali smo u Mostar. Nikada ta veza u toku rata nije bila prekinuta.

Aktivisti iz našeg sela, pored onih koji su otjerani na prinudni rad ili bolje rečeno, u zarobljeništvo, doživljavali su i druge brojne neprijatnosti. Tako je žena Muje Maksumića ubijena od ustaša a kuća mu je zapaljena, dok je nevjesta Marka Zovke ranjena a u kuću su mu bačene bombe.

Kada bi u selo stigao propagandni materijal, rasturali smo ga. Jednom prilikom dobili smo letke. Organizovali smo se da ih na sve strane postavimo. Moj je zadatak bio da letke naljepim na telefonske stubove, što sam i učinio. To je primijetio putar Drago Barbarić, koji je upozorio moju majku da se ne izlažem takvim opasnostima jer je nemoguće da ostanem nezapažen. Od njegove dobronamjernosti nisam se uplašio, ali sam izvukao pouku da u narednim poslovima budem oprezniji.

Naš zadatak je bio da utičemo na omladinca da se ne odazivaju na pozive za odlazak u vojsku. Bila je to uspješna akcija. Nekoliko mladića se izvjesno vrijeme krilo u našem selu, dok nisu uspostavili vezu za odlazak

u partizanske jedinice. I one koji su dolazili na odsustvo odvrćali smo da se vraćaju u svoje jedinice. Tako je Grgo Čubela, koji je došao na odsustvo s istočnog fronta, a rodom je bio iz Grabove Drage, pao pod naš uticaj. Nakon nekoliko razgovora pristao je da se ne vraća u svoju jedinicu, već je poručio ocu da, ako ga budu tražili, kaže da ne zna gdje je, a u stvari otišao je u partizane.

Za vrijeme rata samo jednom sam dolazio u Mostar. Dobio sam zadatak da odem u Mehe Dvisca i preuzmem neki materijal. Zadatak sam izvršio. Našao sam Mehu. Razgovarali smo i o prilikama u selu. Interesovao se ko dolazi u selo od aktivista i kakve su nam veze s drugim selima. O svemu sam ga obavijestio. Bilo je opasno da muškarci dolaze u grad. Zato smo na kurirskim poslovima prema gradu najčešće koristili omladinke. One bi, noseći mlijeko ili drugu hranu, obavljale i kurirske zadatke.

Omladinci su bili angažovani na kurirskim vezama sa selima. Tako, kada je Branko Borozan uspostavio vezu s Bogodolom, odlazio sam par puta u to selo, a kasnije su u naše selo dolazili Dušan i Grujo Matković jer je njima bilo mnogo pogodnije. Imali smo vezu sa Ljutim Docem.

Kada je na kurirski zadatak krenula Anica Leto iz Ljutog Doca, a trebalo je da preda neku poštu na Balinovcu u Mostaru, zaustavljali smo je da noći u Pologu, ali ona je željela čim prije da izvrši zadatak te je odlučila da noći na Žovnici kako bi sutradan što ranije krenula u Mostar. Noćila je u porodici Šarac na Žovnici. Dok je bila kod njih, došle su ustaše. Anica je ušla u sobu i zaključala se. Ustaše su je pozivale da izađe. Kada je odlučno odbila njihove pozive, iz mašinke su kroz zatvorena vrata pucali u sobu. Probili su potom vrata i našli je mrtvu. Nisu je dirali, ostavili su je da leži u lokvi krvi. Sutradan smo njeno tijelo na merdevinama odnijeli do lađe i preko poplavljenog Mostarskog blata prenijeli do Ljutog Doca, gdje je sahranjena. Nađeno je kod nje pismo i ono je novom kurirskom vezom otpremljeno u Mostar.

Upravo zadaci, koji su zahtijevali pojedinačnu aktivnost, bili su najslabiji. Trebalo se prebacivati iz jednog u drugi zaselak, izbjegavati neka sela i kretati se noću neprohodnim terenima, što je zahtijevalo odlučnost i vještinu. Nastojali smo da poruke što brže i uspješnije dostavimo na njihova odredišta.

U Polog su često dolazili Branko i Neđo Borozan, koji su nam zadavali zadatke i koji su iz sela, posebno Neđo, odnosili prikupljeno oružje i municiju.

Kada su dolazile jedinice Narodnooslobodilačke vojske u naš kraj i kada su se vodile žestoke borbe, nastojali smo da im priskočimo u pomoć. Narod je izlazio pred borce, upozoravao ih o neprijateljskim uporištima, minskim poljima, a na mjestima gdje su bile porušene ceste, organizovane su akcije da bi se mogao obaviti prijelaz jedinica. Pojedinci su išli pred oslobodioce do Knešpolja da bi ih o svemu tome obavijestili.

Nakon oslobađanja Pologa i Mostara stupio sam u 12. hercegovačku brigadu, gdje sam ostao do oslobođenja zemlje. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XIII., 1 (24), Široki Brijeg, 2020. , siječanj – srpanj, 2020.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepičca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar;
Korisnik: Hercegovačka franjevačka
provincija;

Svrha: prilog Vicepostulaturi
žiro-račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Okolnosti oko nas takve su kakve jesu. Ne možemo ih silom promijeniti, možemo samo raditi na sebi i tako suzbiti zlo na ovome svijetu. A to je obveza svakoga od nas, ne samo nekih.

Zbog toga se trebamo svi uključiti u suočavanje s našom prošlošću. Ona nije onakva kakvom su nam je predstavljali kroz punih 45 godina, a i danas bi. Sebe su tada prozvali narodom, a pravom su narodu stavili brnjicu na usta. Postao je toga konačno svjestan i Europski parlament. Nedavno se ponovno oglasio o komunizmu. Ovaj put njegove su riječi tako jasne i odriješite. Nedvojbeno, komunizam je isto zlo kao što su to nacionalsocijalizam i fašizam. Jednom riječju, nazivamo ih »totalitarnima«. Žrtve trebaju dobiti zadovoljstina, a taj sustav treba otići u mrak povijesti. Ako slučajno do sada nismo čitali te riječi, učinimo to što prije. Ne smijemo reći da nas se ne tiču jer time ćemo se svrstati na stranu neljudskih režima.

Nama kršćanima ovo nije ništa novo. Ta davno smo prozreli što to »dobroga« donosi komunizam. Žrtve koje je zadao drugima brojili smo na milijune. Borio se protiv čovjeka i protiv Boga proglašivši sebe božanstvom. Naravno da to tako ne može ići.

Jedna od stvari koju trebamo učiniti jest iznijeti na vidjelo sve činjenice o djelovanju komunizma, u našem slučaju jugokomunizma, ako ih posjedujemo. Samo tako ponovno će se uspostaviti narušeni sklad i pravедnost. Na krivim

temeljima ne možemo graditi siguran dom. To će ujedno pomoći i potomcima bivših pristaša jugokomunističkoga sustava da se oslobode. Moramo znati da nije lako sebi i drugima priznati kako su ti predci pripadali zloj ideologiji. Ali se to priznati mora. Ne bude li toga priznanja, zlo se prenosi u nove naraštaje i truje ih. U skladu s ovim, svatko onaj tko dopušta da činjenice propadnu, čin grijeh. Bog nas ne poziva da štitimo zlo, već nas uvijek poziva da štitimo dobro. I u skladu s tim trebamo djelovati.

Vicepostulatura je uvijek pokušavala i pokušava iznijeti istinu na vidjelo, ma kakva ona bila. To joj je temeljna zadaća. Podrazumijeva se da pritom ne progona počinitelje, ona samo razotkriva zlo. Na počiniteljima je pokajati se, primiti ispruženu ruku i onda kao novi ljudi nastaviti dalje. Pogriješiti se u životu može, ali se ne smije ostati tvrdoglavo u toj pogriješci.

Da su pobijeni naši fratri bili na pravoj strani, govore i znakovi te moguća čudesa koja se događaju po njihovu zagovoru. Nešto od toga donosimo i u ovom broju ne želeći nimalo preteći sud Crkve. Raduju nas ta svjedočenja jer su na izgradnju svima nama. Nismo kršćani samo po imenu, nego i po djelovanju. Toliko nam je puta to Isus kazao, pa i onim svojim tjeranjem trgovaca iz Hrama. Nije ih mrzio, samo im je želio reći kako se trebaju ponašati.

Poslušajmo svoga Boga. Učinit će da nam uvijek bude

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Odjek u puku	27
Stratišta	13	Nagradni natječaj	28
Glas o mučeništvu	17	Podsjetnik	41
Glas o znakovima	25	Povijesne okolnosti	58